לשוף לשבץ לגרר [א]לכרכר להקיש בקורנס מחוסר כן או אוגן או אוזן טהור מחוסר כסוי טמא מאי שנא הני ומאי שנא הני רבי יוחנן אמר הואיל ולכבוד עשויין רב נחמן אמר הואיל ודמיהן יקרים מאי בינייהו איכא בינייהו כלי עצם ואזדא רב נחמן לטעמיה דאמר רב נחמן כלי עצם ככלי מתכות דמו מכלל דכלי עצם מקבלי טומאה אין דתניא רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר מה תלמוד לומר וכל מעשה עזים תתחטאו להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים שאר בהמה וחיה מנין תלמוד לומר וכל מעשה א"כ מה ת"ל עזים פרט לעופות: **מתני'** החייב בשקדים המרים פטור במתוקים החייב במתוקים פטור במרים: **גמ'** ת"ר שקדים המרים קטנים חייבין גדולים פטורין מתוקים גדולים חייבין קטנים פטורין רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב אמר רבי אלעא הורה רבי חנינא בצפורי כדברי האומר זה וזה לפטור ולמאן דאמר זה וזה לחיוב גדולים למאי חזו א"ר יוחנן הואיל ויכול למתקן ע"י האור: **מתני'** התמד עד שלא החמיץ אינו ניקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה משהחמיץ ניקח בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה האחין השותפין כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה כשחייבין במעשר בהמה [א] פטורין מן הקלבון: **גמ'** מני מתניתין לא רבי יהודה ולא רבנן דתניא המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ור' יהודה מחייב מני אי רבנן אע"ג דהחמיץ אי ר' יהודה אע"ג דלא החמיץ אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה

בשהחמיץ

לשוף. בשופינא לימ"א בלע"ז: **לשבץ.** במשבצות זהב לנוי: **לגרר.** גרוטושיי"ר. לשוף שייך בכלי ברזל לגרר שייך בכלי זהב וכסף: **לכרכר.** בליורים שקורין ניי"ל: **להקיש בקורנס.** [ב]שיש בו פחיתות ופושטן בקורנס: **טהור.** הואיל ולא נגמרה כל מלאכת נויו ולקמן מפרש טעמא: **מחוסר כסוי טמא.** שאין הכסוי ממלאכת הכלי שהכסוי כלי אחר הוא ובלא כסוי הוא בנויו: **מאי שנא.** גולמי כלי מתכות דטהורין ומאי שנא של עץ דטמאין: **הואיל ולכבוד עשויין.** הנך דמתכת הלכך לא חשיבי כלי למילתייהו עד שתגמר כל מלאכת כיעורן: **הואיל ודמיהן יקרים.** ועד דעבידי לנוי לא חזו למילתייהו לימכר ביוקר כראוי להם: **כלי עצם.** דמיהם יקרים ואין עשויין לכבוד לרב נחמן הוו ככלי מתכות ולר' יוחנן הוו ככלי עץ: **דכלי עצם מקבלים טומאה.** בתמיה [ג]והיכא רמיזא: **להביא דבר הבא מן העזים.** מקרניהם ומטלפיהם דהא כלי עור בהדיא כתיב ברישא דקרא: **מן הקרנים** גרסינן ולא גרסינן **ומן הקרנים: פרט לעופות.** כגון לצפרני גריפו"ן שעושין מהם כלים: **קטנים חייבין.** במעשר שדרכן לאוכלן בקוטנם קודם שיהו מרים: **מתוקים גדולים חייבין.** שנגמר פריים: **קטנים פטורין.** שאין דרך אכילתן כך: **זה וזה לפטור.** קטנים פטורים בין מרים ובין מתוקים: **זה וזה לחיוב.** גדולים בין מרים ובין מתוקים ולקמן מפרש גדולים מרים למאי חזו: **מתני' התמד עד שלא החמיץ.** הא נמי להכי תנייה הכא משום דדמיא להנך דלעיל אלא דעד השתא איירי בתרתי מילי ודבר הנוהג בזו אינו נוהג בזו ומהשתא מיירי בחדא מילתא ויש בה חלוק פרקים וזמן שדבר זה נוהג בה אין דבר זה נוהג בה ויש זמן שזה נוהג בה ואין זה נוהג בה: יין הוכשר לענין קיחת מעשר בירושלים ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך וגו' [דברים יד] מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע בעירובין (דף כז:) ומים הוכשרו לענין לפסול את המקוה בשלשה לוגין מים שאובין אם נפלו לתוכן קודם שהומשכו בו ארבעים סאה ויין אינו פוסל את המקוה: **תמד.** מים הנתנים בחרצנים ולכשהחמיץ ותוסס נעשה יין והתמד עד שלא החמיץ מים בעלמא הוא ונוהג בו תורת פסול מקוה ואינו נוהג בו תורת קיחת מעשר ולאחר שהחמיץ ינהוג בו קיחת מעשר ולא ינהוג בו פסול מקוה: **וכן האחין השותפין כשחייבים כו'.** האחין שהן שותפין בירושתן: **כשחייבין בקלבון פטורים ממעשר בהמה.** חלקו ולבסוף נשתתפו חייבין בקלבון כשמביאין שקליהן מביאין שני חצאי שקלים ונותנין שתי קלבונות והקלבון הוא לשון הכרע שחייבין להכריע שקליהן ואם נתנו בין שניהם שקל שלם נותנין שתי קלבונות שהיה להן לשקול לחצאין: **ופטורין ממעשר בהמה.** כל הנולדים להם כל ימי שותפותם שהשותפות פוטר ממעשר בהמה בבכורות בפרק בתרא (דף נו:) יהיה לך [במדבר יח] ולא של שותפות והתם מוקי ליה להאי קרא במעשר ואע"ג דבבכורות כתיב: **וכשחייבין במעשר בהמה.** כגון אם לא חלקו מעולם חייבין במעשר בהמה לעשר כל הנולדים להם כל ימי שותפותם דאמר התם יכול אפילו קנו בתפוסת הבית תלמוד לומר יהיה ופטורין מן הקלבון לגמרי ששוקלין בין שניהם שקל שלם שממון אביהם בחזקתו עומד ואביהם השוקל על בניו או על אחד מבני עירו ופוטרו בשלו פטור מן הקלבון דתנן בשקלים (פרק א משנה ז) השוקל על יד עני או על יד שכנו או על יד בן עירו פטור ובניו נמי אין מלות שקליהם עליו והוו ליה כשכנו ובן עירו: **גמ' כדי מדתו.** ולא יותר שאם מצא יותר הכל מודים שחייב לעשר שהרי יש כאן יין: **ר' יהודה מחייב.** במעשר דכוליה פירא הוא וחכמים פוטרים הואיל ולא נוסף בו כלום אף על פי שיש בו טעם יין אינו כלום:

בשהחמיץ

מאי שנא הני כו'. אגולמייהו קאי דפשוטייהו פשיטא דכלי עץ הוא דאיתקש לשק: **מכלל** דכלי עצם מקבלי טומאה. מדאורייתא קא בעי לאתויי דהא פשיטא שיש בהן טומאה דמתניתין היא במסכת כלים (פי"ג מ"א) ומייתי לה בפ"ק דשבת (דף טז.) כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין: **שאר** בהמה וחיה מנין ת"ל וכל מעשה. ואם תאמר דבפרק במה אשה (שבת דף סד.) דריש דכל הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה מבגד ועור תיפוק ליה מוכל וי"ל דאין לרבות מוכל אלא עצמות שדומין זה לזה של עזים ושל בהמה אבל בשער לא דמו ואם תאמר והכא תיפוק ליה מהתם מבגד ועור וי"ל דלא ידעינן אלא דומיא דבגד ועור: **זה** וזה לפטור. פירוש מרים בין גדולים ובין קטנים גדולים מפני שמרים ביותר וקטנים מפני שלא נגמרו ואמרי לה זה וזה לחיוב גדולים מפני שנגמרו קטנים לפי שטובים יותר ופירוש הקונטרס דחוק דפירש זה וזה לפטור קטנים מרים ומתוקים זה וזה לחיוב גדולים מרים ומתוקים והשתא לא הויא מענין אחד ועוד דכי בעי גדולים למאי חזו הוי ליה לפרושי גדולים מרים כיון דאיירי נמי במתוקים: **התמד** כו'. פירש בקונטרס מים הנתנים בחרצנים ונראה דמיירי במים הנתנים בשמרים דומיא דהמתמד ונתן מים במדה דמייתי עלה בגמרא דמיירי דנתנים בשמרים כדמשמע בפרק המוכר פירות (ב"ב צז.) ואינם שוים לגמרי כדמשמע בפ' אלו עוברין (פסחים מב:): **ופוסל** את המקוה. היינו מקוה חסר אבל שלם אינו נפסל בשום ענין כדפירשנו בפרק המוכר את הבית (ב"ב דף סו: ד"ה מכלל): **המתמד** ונתן מים במדה. ואם תאמר ולוקמיה ברמו תלתא ואתא ארבעה ויש לומר דלכולי עלמא חייב אפילו לא החמיץ ואם תאמר ומאי טעמא דרבנן דפטרי שמרים שיש בהם טעם יין ואף על גב שלא החמיץ והלא כל איסור שבתורה שלא במינו בנותן טעם [ד] וטבל חמור לענין [א] שלא במינו ועוד שאפילו החמיץ פוטרין חכמים למאן דאמר בהחמיץ מחלוקת ואפילו בטבל ודאי איירי כדמשמע בפ' המוכר פירות (ב"ב דף צז.) ויש לומר דיין במים אפילו בפחות מששים אפילו רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לא חשיב טעם גמור לרבנן כבשאר איסורין דהכא לא הוי אלא קיוהא בעלמא: **אי** רבי יהודה אף על גב דלא החמיץ. אף על גב דרבי יהודה להחמיר איירי להתחייב במעשר והכא להקל הוא דניקח בכסף מעשר ואין פוסל את המקוה קסבר הש"ס דלא שנא וקשיא לפירוש רשב"ם דבהמוכר פירות (דף צו:) גבי פלוגתא דאחרים ורבנן בבורא פרי הגפן דקאמר הש"ס דברמא תלתא ואתא תלתא לא פליגי אלא ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא ופריך ליה מהא דפליגי בכדי מדתו ולא יותר ומשני ביתר נמי פליגי וכדי מדתו [ה] נקט להודיעך כחו דרבי יהודה והשתא קשיא דמאי משני תקשי מאי לא מוקי נמי פלוגתייהו דרבנן ואחרים בכדי מדתו כי היכי דפליגי ר' יהודה ורבנן ותירץ שם רשב"ם דרבי יהודה דמחייב בכדי מדתו היינו לחומרא ואי אפשר לומר כן כדמשמע הכא וצריך לפרש דגמרא ס"ל כרבנן דפטרי בכדי מדתו ומוקי אחרים ורבנן כרבנן דרבי יהודה אי נמי משמע ליה דרבי יהודה מחייב מדאורייתא ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לכך מחמיר מדרבנן בכדי מדתו ומתניתין ברמא תלתא ואתא תלתא ופלגא:

בשהחמיץ

עין משפט נר מצוה

קפט א מיי' פ"ה מהל' כלים הל"א ועי' השגות וכ"מ:

קצ ב ג מיי' שם פ"ב הל' ג:

קצא ד מיי' פ"ב מהל' מעשר הל"ה ופ"ח הלכה ט [ש"ע יו"ד סימן של"א סעיף עג]:

קצב ה מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הל"ו:

קצג ו מיי' פ"ו מהל' מקוואות הל"ב סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' רא סעיף כד:

קצד ז מיי' פ"ו מהל' בכורות הלכה י יא ופ"ג מהל' שקלים הל' ד ה:

קצה ח מיי' פ"ב מהל' מעשר הל"ז:

שיטה מקובצת

א] פטורין מן הקלבון. נ"ב עי' תוס' בכורות דף נ ע"ב: ב] להקיש בקורנס שהוא בה פחיתות ומרתכן ומקישן ופושטן בקורנס: ג] בתמיה דהיכא רמיזא: ד] וטבל חמור לענין מינו ועוד שאפי' בהחמיץ פוטרים: ה] וכדי מדתו נקט להודיעך:

רבינו גרשום

אוגן. כלומר שפתו או אוזן טמא כלומר לבד שיהא חטוט כל צרכו כו' לא צריכא דחק קפיזא חצי קב ועדיין לאו גמר כלי הוא וטהור: א) מחוסר כסוי טמא דאע"פ שאין לו כסוי גמר כלי יש בו וטמא. ור' יוחנן אמר הואיל ולכבוד עשויין כלומר כלי מתכת משום הכי [אינם] מקבלים טומאה [כשהם גולמין] ורב נחמן (מדבריהן) [אמר הואיל ודמיהן יקרים] כו' מאי ביניהו מ"מ לדברי הכל פוסלין איכא בינייהו כלי (עץ) [עצם] כלומר הורדינקי. למ"ד הואיל ולכבוד עשויין ולא לאישתמושי אע"ג דלא הוי גמר מלאכה יכולין לשתות בהן בכלי עצם לפיכך גולמיהן טמאין: למ"ד הואיל ודמיהן יקרים ה"מ בשגמר מלאכה בהן דמיהן יקרין אבל אי לא הוי גמר כלי אין דמיהן יקרים לפיכך גולמיהן טהורים: מכלל דכלי עצם מקבל טומאה. כלומר [מנ"ל מקרא]. מה ת"ל כל מעשה עזים להביא דבר הבא מן העזים מן הקרניים כלומר זהו כלי עצם פרט לעופות כלי הבא מן העצם דעופות דאינן מקבלין טומאה: ת"ר שקדים המרים. כלומר מין אחד שאפי' בשעת גמר פרי מרים ואותו מין כשהם קטנים חייבין במעשר דחשובין אוכל שקטנים יכולין לאוכלן שאינן מרים כ"כ אבל כשהן גדולים אין יכולין לאוכלן כ"כ ולא חשיב אוכל ופטורין מן המעשר: מתוקין גדולים חייבין כלומר מין מתוקין כשהן גדולים הן חייבין במעשר אבל כשהן קטנים מרים הם ולאו בני אכילה הם ופטורים מן המעשר: זה וזה לפטור. כלומר מרים בין קטנים בין גדולים פטורין מן המעשר. ואמרי לה זה וזה לחיוב מרים בין גדולים ובין קטנים [הן חייבין]: ב) התמד עד שלא החמיץ כלומר שוו ישנים חרצנים שיוצאין מהם יין הם אינו נלקח בכסף מעשר כלומר ששורין אותם במים ויש בו טעם יין מן הזגים עד שלא החמיץ אינו נקח בכסף מעשר כדפרשינן במסכת עירובין הכל נלקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח. ועד שלא החמיץ חשוב מים ופוסל את המקוה דחשובין מים שאובין: ומצא כדי מדתו פטורה מן המעשר. דלא הוסיף מחמד כלום על המים כלומר דלא יצא ממנו יין כלום ואינו אלא מים: ור' יהודה מחייב. כלומר קא סבר ר' יהודה אפי' לא מצא אלא כדי מדתו אי לא הוסיף לו יין לא היה מוצא בו מדתו שהוא שפך בחמד:

מסורת הש"ס

א) [גי' הערוך ולכרכר], ב) [עיין תוס' ב"ק נג. ד"ה קרב לגבי], ג) מעשרות פ"א מ"ד, ד) [תוספתא פ"א הי"ב] עירובין כח:, ה) [עירובין שם], ו) בכורות ט: ביצה לט: [שקלים פ"א מ"ז], ח) [צ"ל דתנן], ט) ב"ב צז. פסחים מב: מעשרות פ"ה מ"ו, י) [ע"ז עג:], כ) [וע"ע תוס' ב"ב צז. ד"ה הוא].

תורה אור השלם

1. וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ: במדבר לא כ

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תד"ה התמד ונתן וכו' וטבל חמור לענין (שלא) במינו. וכ"ה כל"ל למחוק תיבת שלא וכמוכח בע"ז דף ע"ג ע"ב דזיקה לענין במינו חמור הטבל ועיין במעשרות פ"ה משנה ו' בר"ש וברע"ב שם בד"ה פטור וכו' ישמ"ה:

לעזי רש"י

לימ"א. שופין.
גרוטושיי"ר [גרטושייר"ר]. לגרוד, לרסק [בסופסיה].
ניי"ל [ניאייל]. תצריב שחור.
גריפו"ן. מין פרס.

תוספת רש"י

כלי עצם ככלי מתכות דמו. ופשוטיהן טמאים (שבת פא.). קטנים חייבין. משום שהוא נגמר פירי שלהן, שכשגדלין נעשין מרים (ערובין כח:). גדולים פטורין. ממעשר, דלאו אוכל ניתנו (שם). מתוקים כו' קטנים פטורין. דלא נגמרו (שם). זה וזה לפטור. מרים בין קטנים, גדולים דלא אוכלא, קטנים דלא פירא (שם). כשחייבין בקלבון פטורין ממעשר בהמה. כל ישראל היוקקין לתת מחצית השקל לקרבנות צבור, והטילו חכמים עליהם להוסיף מעה קטנה להיות קלבון [פרוטרוט], מפני שהן חלוי שקלים מחיובית דקות וצורך לתקן ופעמים שמחליפין אותן במעות ונותנין הקלבון בחלוף, ואף כשמצטרפין שנים לתת שקל אחד שהטילו עליהם שני קלבונים לפחות מתכריהם ולמעט את ההקדש, אבל האב שוקל בשביל בנו אין בנו שקל שלם ופטור מקלבון שני. מעשר בהמה נוהג בכל שנה בולדות הנולדים, ועדר של שותפין פטורים הולדות ממעשר, כדתניא בבכורות (נו:) כל עבר בהמה אשר יהיה לך, ולא של שותפות, ופרכינן והא בבכור כתיב, ומשנינן אם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות, דכתיב ובכורות בקרכם וצאנכם, תנהו ענין למעשר, יכול אפילו קנו בתפיסת הבית, כגון אחין שלא הספיקו לחלוק ירושתן עד שנולדו להם ולדות, ת"ל יהיה, הלכך אחים שהן שותפין שהשותפות נשתתפו לאחר חלוקה, כגון שחלקו ונשתתפו, חייבין בקלבון, כשאר שנים המתחברין לשקול שלם, ופטורים ממעשר בהמה, דשותפין בעלמא נינהו, דנטלה לה תפיסת הבית, וכשחייבים ממעשר בהמה, כגון שנשתתפו משנפלה להם הירושה לקדמת תפיסת הבית, פטורין מן הקלבון, כאילו היה אביהן קיים שממונו אחד ופוטרן יחד (ביצה לט: ובעי"נ בכורות נו: ע"ש). ומצא כדי מדתו פטור. ממעשר שהרי אין כאן אלא מים, שלא מצא אלא כדי מדתו, ואע"ג דחזותיה וטעמא חמרא, קיוהא דפירא בעלמא הוא דעייל ביה (פסחים מב:). ור' יהודה מחייב. דאזיל בתר חזותא וטעמא (שם).

א) עד כאן שייך לעמוד הקודם. ב) נראה דצ"ל החמד כלומר שוו נעשה מחרצנים ששורין אותם במים ויוצא מהם טעם יין עד שלא החמיץ אינו ניקח וכו'.